

## **ВІДГУК**

**опонента доктора юридичних наук, професора Берднік Інни Володимирівни на дисертацію Сівак Олександри Вікторівни «Кримінально-правова характеристика незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах», подану на здобуття ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право**

**Актуальність теми.** Розбудова демократичної, соціальної та правової держави неможлива без запобігання кримінальним правопорушенням проти довкілля, зокрема незаконному заволодінню землями. Земельні відносини завжди відігравали значну роль в історії та мали особливе місце в системі суспільних відносин, що пов'язано з роллю землі та продуктів її використання як основних джерел забезпечення існування людства.

Дослідження підстав кримінально-правової відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України, має істотне значення не лише для розвитку науки кримінального права в контексті розуміння суті й природи цього злочинного діяння, а й для покращення практики застосування цієї кримінально-правової норми.

Незважаючи на певну латентність цих кримінальних правопорушень, факти незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах та їх негативні наслідки знайшли справедливий осуд суспільства, що мало свій вияв у встановленні Верховною Радою України кримінальної відповідальності за ці дії – прийнятті доповнень до КК України у виді статті 239-2 цього Кодексу.

Актуальність тематики дисертаційного дослідження підтверджується і наявною правозастосовною практикою. В останні роки прослідковується динаміка кількості облікованих кримінальних правопорушень за ст. 239-2 КК України. Так, за даними Офісу Генерального прокурора, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України, 2021 року обліковано 13, 2022 року – 13 правопорушень, а 2023 року – 15 правопорушень.

Відтак на практиці наявна дуалістична проблема кваліфікації протиправних діянь у сфері незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, відповідальність за вчинення яких передбачена ст. 239-2 КК України як спеціального складу кримінального правопорушення. Крім того, назва ст. 239-2 КК України «Незаконне заволодіння землями



водного фонду в особливо великих розмірах» не відповідає диспозиції ч.1 - незаконне заволодіння поверхневим (грунтовим) шаром земель водного фонду в особливо великих розмірах. Тобто, назва ст. 239-2 КК України за змістом і обсягом значно ширша і охоплює собою більше суспільно небезпечних діянь, ніж сама диспозиція ч. 1 цієї статті.

Порушені питання потребують свого осмислення на науково-практичному рівні шляхом проведення спеціального дослідження, покликаного з'ясувати основні теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах.

Попри досить широкий спектр наукових робіт, присвячених дослідженню різних аспектів кримінально-правової охорони незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, наукових розробок за напрямом визначення теоретичних і практичних проблем кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах нині досить небагато. Власне, це й обумовило обрання дисертанткою теми дослідження і свідчить про її актуальність, що зумовило необхідність вирішення наукового завдання у виді визначення основних теоретичних і практичних проблем кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах.

Актуальність роботи полягає й у тому, що обрана тема дослідження відповідає як *міжнародним та загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно забезпечення охорони навколишнього природного середовища. Дисертація ґрунтується на положеннях Декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем оточуючого людину середовища від 16 червня 1972 року, Всесвітньої хартії природи Організації Об'єднаних Націй від 1 січня 1982 року, Декларації Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку Організації Об'єднаних Націй від 14 червня 1992 року, Загальної програми дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети»; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розроблень на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, затверджених рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 року (протокол № 23).

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.**

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, переважно є обґрунтованими і переконливими.



Авторкою використано значну кількість вітчизняних і зарубіжних літературних джерел, закони та підзаконні нормативно-правові акти України. Список використаних джерел налічує 144 найменування.

Уміле застосування широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертанткою висновків і рекомендацій.

**Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.**

Комплексне опрацювання та систематизація відомостей з наукових джерел і норм права в їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах дало можливість Сівак О.В. сформулювати своє бачення наукової проблеми та розробити власні наукові положення, висновки і рекомендації, яким характерні достовірність та наукова новизна.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку опонента, слід віднести такі:

1) *вперше* – обґрунтовується необхідність удосконалення положень ст. 239-2 КК України шляхом: а) викладення назви та диспозиції досліджуваної статті: «Порушення правил використання земель водного фонду»; б) визначення предмета досліджуваного злочинного посягання не як «поверхневий ґрунтовий шар земель водного фонду», а як «землі водного фонду»; в) розширення та уточнення переліку кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 і ч. 3 ст. 239-2 КК України («2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, службовою особою з використанням службового становища або на землях промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення або якщо таке порушення призвело до вилучення таких земель у значному розмірі. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки...»);

2) *удосконалено* – наукові позиції щодо необхідності розширення суб'єктного складу досліджуваного кримінального правопорушення шляхом віднесення до нього спеціального суб'єкта;

3) *дістали подальшого розвитку* – наукові підходи щодо доцільності використання термінологічних конструкцій «незаконне заволодіння», «особливо великі розміри» у контексті досліджуваного складу кримінального правопорушення з урахуванням віднесення його до розділу VIII «Кримінальні правопорушення проти довкілля» КК України.

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що матеріали дослідження є значним внеском як у кримінальну науку, так і правозастосовну практику, оскільки сприяють належному застосуванню положень ст. 239-2 КК України під час притягнення осіб, які вчинили незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, до кримінальної відповідальності. Викладені в роботі висновки і пропозиції впроваджено та можуть бути використані в: *заколотворенні та*



*правозастосуванні* – під час вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 4 грудня 2017 року № 04-18/11-2188); Акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 14 листопада 2017 року); *у науково-дослідній роботі* – для подальшого розроблення теоретичних і прикладних питань кримінально-правової характеристики незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах як злочину проти довкілля (Акт Національної академії внутрішніх справ від 24 жовтня 2017 року); *в освітньому процесі* – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право України. Загальна частина», «Кримінальне право України. Особлива частина», а також для підготовки нових редакцій науково-практичних коментарів КК України, підручників з кримінального права (акт Національної академії внутрішніх справ від 15 вересня 2017 року).

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення дисертаційного дослідження містяться в 12 наукових публікаціях, зокрема в 5 статтях, з яких 4 – у наукових фахових виданнях, включених МОН України до переліку фахових наукових видань з юридичних наук, 1 – у виданні іноземної держави й 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

**Оцінка змісту дисертації.** Авторка правильно визначає мету дослідження і відповідно до неї – його завдання: здійснити аналіз наукових досліджень, присвячених питанням кримінально-правової охорони довкілля та земель водного фонду, з метою встановлення стану їх наукового вивчення і подальшого використання поглядів науковців для проведення ґрунтовного дослідження; визначити чинники соціальної обумовленості криміналізації посягань на землі водного фонду; розглянути та проаналізувати міжнародне законодавство, кримінальне законодавство європейських країн, а також законодавство Сполучених Штатів Америки та Великої Британії, що спрямоване як на захист екологічної сфери, так і на охорону земель водного фонду, з метою окреслення законодавчих підходів до вирішення питання притягнення до кримінальної відповідальності за злочини в екологічній сфері; дослідити об'єкт і предмет складу кримінального правопорушення та з'ясувати його ознаки, розробити пропозиції щодо їх удосконалення та розширення переліку; з'ясувати зміст об'єктивної сторони незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, визначити основні напрями вдосконалення цього питання та надати відповідні рекомендації; проаналізувати суб'єктний склад незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, розробити пропозиції щодо його вдосконалення та обґрунтувати необхідність розширення переліку; здійснити науковий аналіз суб'єктивної сторони незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, окреслити основні напрями вдосконалення цього питання та сформулювати рекомендації; дослідити



кваліфікуючі ознаки незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, розробити пропозиції щодо їх удосконалення та розширення переліку; розглянути суміжні склади кримінальних правопорушень, встановити спільні й відмінні ознаки, обґрунтувати значущість і доцільність ст. 239-2 КК України, а також з'ясувати порядок врегулювання питання притягнення особи до відповідальності в разі малозначності діяння, передбаченого ст. 239-2 КК України, сформулювати рекомендації з удосконалення цього питання.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних позначень та скорочень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (141 найменування) та додатків. Повний обсяг дисертації становить 227 сторінок, з яких загальний обсяг тексту – 197 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми і зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах» присвячений стану наукового дослідження питань кримінально-правової характеристики незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, дослідженню соціальної обумовленості встановлення кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, а також кримінально-правовій характеристиці незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах за законодавством зарубіжних країн.

Дисертантка визначила чинники, що обумовили соціальну зумовленість криміналізації діяння, спрямованого на заволодіння землями водного фонду: відносна поширеність діяння (полягає в тому, що випадки заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах за останні роки стали доволі поширеними, що призводить до порушення прав громадян, а отже перед законодавцем постало питання побудови чіткої процедури захисту таких прав та у разі їх порушення визначення меж відповідальності); конституційні чинники (відповідно до положень основного закону до основоположних прав людини та громадянина відноситься право на екологічну безпеку, володіння землями тощо, а отже у випадку посягання на такі права має бути на законодавчому рівні вирішено питання відповідальності за вчинення таких порушень; міжнародно-правова необхідність (полягає у необхідності адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних актів, що ратифіковані нашою державою, а також необхідністю забезпечення належного захисту прав людини, які визнані світовою спільнотою); процесуальна можливість здійснення переслідування (полягає в



тому, що в результаті криміналізації діяння є можливим здійснювати заходи, що передбачені КПК України, для виявлення та притягнення винної особи до відповідальності; повнота складу (діяння, яке належить криміналізувати, має відповідати всім вимогам, що пред'являються до складу злочину, оскільки відсутність хоча б одного з елементів не дає можливості визначати таку дію як кримінальне правопорушення).

За результатами аналізу підстав соціальної обумовленості встановлення кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах авторка дійшла висновку, що чинники соціальної обумовленості встановлення кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду знайшли своє вираження у безпосередній криміналізації зазначених дій. На думку опонента, здобувачем цілком правильно визначено, що основним законодавчим підґрунтям для криміналізації вказаного діяння стали приписи Конституції України, міжнародно-правових актів, які ратифіковані Україною, потреба захисту суспільних відносин щодо об'єкта посягання, необхідність захисту природного елемента, забезпечення екологічної безпеки та збереження природного об'єкта для майбутніх поколінь, а також можливість ідентифікації цього діяння як злочинного через наявність структурних елементів.

У розділі 2 «Об'єктивні та суб'єктивні ознаки незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах» дисертантка аналізує об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах.

Слушним є таке судження авторки, що використання різних термінологічних сполучень у назві ст. 239-2 КК України («незаконне заволодіння землями водного фонду») і диспозиції («незаконне заволодіння поверхневим (грунтовым) шаром земель водного фонду») ускладнює правозастосовну практику.

Авторкою доведено, що термін «заволодіння» не є характерним для складів кримінальних правопорушень, визначених у розділі VIII Особливої частини КК України, а тому ставить під сумнів доцільність розміщення ст. 239-2 КК України в ньому. У межах проблеми авторка пропонує відмовитися в контексті ст. 239-2 КК України від посилання на термін «заволодіння», оскільки пріоритетом для цього складу кримінального правопорушення, з огляду на його розміщення в кримінальному законі, є суспільні відносини у сфері екологічної безпеки, а не відносини власності.

Заслуговує на увагу позиція дисертантки про те, що, крім загального суб'єкта, суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України, можуть бути приватні особи, службові особи й особи спеціально зобов'язані.

Заслуговує на підтримку сформульована дисертанткою авторська редакція ст. 239-2 України під назвою «Порушення правил використання земель водного фонду».



Як слушно зазначає дисертантка, суб'єктивну сторону незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах можна визначити в таких формах вини: умисна, змішана й необережна.

Аналіз судової практики, проведений дисертанткою, вказує на неправильне тлумачення та розуміння суддями предмета посягання у зв'язку з ігноруванням вказівки в диспозиції ст. 239-2 КК України на «грунтовність» земель водного фонду.

Розділі 3 «Кваліфікуючі ознаки та відмежування незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах від суміжних складів злочинів» присвячений вирішенню окремих проблем: а) визначенню відмінних ознак у складах кримінальних правопорушень, що пов'язані з незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах, та іншими правопорушеннями; б) співвідношенню відмінних ознак у складах кримінальних правопорушень, що пов'язані з незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах, та інших правопорушень між собою та їх значенню для правової оцінки вчиненого.

Дисертанткою обґрунтовується необхідність удосконалення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак незаконного заволодіння землями водного фонду шляхом розширення. Така необхідність, на думку авторки, вбачається у звуженому викладі в чинній редакції ст. 239-2 КК України предмета й об'єкта злочинного посягання, тобто конкретизовано, що до земель водного фонду належать не всі землі, а лише фактичне дно водойми, яке вкрито ґрунтом. Запропоновано доповнити ч. 2 ст. 239-2 КК України такими кваліфікуючими ознаками як: вчинення злочинного посягання спеціальним суб'єктом, тобто службовою особою з використанням службового становища; вчинення злочинного посягання на землях, які призначені для промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони й іншого призначення; порушення правил користування землями водного фонду, що призвело до вилучення таких земель у значному розмірі.

Дисертанткою доведено, що з огляду на предмет злочинного посягання для встановлення тяжкості наслідків злочинного посягання слід провести екологічну експертизу, а також залучити спеціалістів у відповідних галузях з метою надання суду обґрунтованих висновків щодо ступеня наслідків, які були спричинені незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах.

Дисертанткою визначено, що суміжними з незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах є кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 237, 238, 239, 239-1, 242 КК України, оскільки кожен із зазначених складів злочинів посягає на тотожні з незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах об'єкти або ж їх об'єкти перебувають в одній площині.

Крім того, авторкою доведено необхідність врегулювання питання адміністративної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного



фонду в особливо великих розмірах у випадку малозначності діяння та обґрунтовано недоцільність притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 53-4 КУпАП «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель», оскільки ця стаття не охоплює предмет, об'єкт і суспільні відносини, що зазнають протиправного впливу в разі вчинення посягання на землі водного фонду.

**Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.** Загалом позитивно оцінюючи зміст дисертації, слід зазначити про наявність у ній певних дискусійних питань, недостатню мотивацію обґрунтування окремих положень, міркувань та висновків авторки. Нижче розглянемо деякі з них.

1. Аналіз діянь, що входять до об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. ст. 239-1 та 239-2 КК України, свідчить про певну подібність дій суб'єкта, що їх вчиняє (незаконне заволодіння ґрунтовим покривом та незаконне заволодіння землями).

Незаконність заволодіння ґрунтовим покривом обумовлюється: відсутністю спеціального дозволу на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельної ділянки; зняттям та перенесенням родючого шару ґрунту з порушенням вимог виданого дозволу власниками земельних ділянок та/або землекористувачами; зняттям та перенесенням родючого шару ґрунту власниками земельних ділянок та/або землекористувачами без відповідного дозволу; зняттям та перенесенням родючого шару ґрунту власниками земельних ділянок та/або землекористувачами, яким раніше виданий дозвіл на проведення таких дій анульовано. До об'єктивної сторони цього злочину відноситься тільки незаконне зняття родючого шару ґрунту з території певної (однієї) земельної ділянки та його незаконне перенесення на іншу земельну ділянку.

На практиці виникає багато проблем щодо відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України, від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-1 КК України, а також під час їх кваліфікації, що зумовлено невідповідністю змісту ознак їх складів положенням (термінології) чинного земельного законодавства України та вимогам спеціальних техніко-юридичних правил.

Отже, з метою недопущення невідповідності між змістом окремих ознак складів злочинів, передбачених ст. 239-1 КК України та ст. 239-2 КК України, та положеннями чинного земельного законодавства, вбачається за доцільне: у диспозиціях ст. 239-1 КК України та ст. 239-2 КК України замінити поняття «незаконне заволодіння» поняттям «зняття та перенесення», а в ч. 1 239-1 КК України після слова «земель» доповнити вказівкою на таку другу форму: «..., а також невиконання умов зняття, збереження і використання родючого шару такого ґрунтового покриву».

Проте зазначена наукова думка авторкою дисертації (Берзін П.С., Берднік І.В.) взагалі не проаналізована. Тому вбачається за доцільне почути думку дисертантки щодо зазначеного підходу.



2. Крім того, авторкою запропоновано внесення змін до назви та диспозиції ст. 239-2 КК України, зокрема назву викладено в такій редакції «Порушення правил використання земель водного фонду». Прийняття змін до КК України в запропонованій дисертанткою редакції ст. 239-2 КК України обумовить конкуренцію складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 239 КК України та ст. 239-2 КК України, як загальних і спеціальних, оскільки забруднення і псування земель водного фонду речовинами, відходами, іншими матеріалами, шкідливими для життя та здоров'я людей – це порушення правил використання земель водного фонду. Конкуренція кримінально-правових норм є доволі поширеним явищем, що зумовлене надмірною законодавчою діяльністю, яка є суперечливою, порушує системність КК України та, на жаль, не є кримінологічно обґрунтованою.

3. Одним із предметів складів кримінальних правопорушень, що досліджуються Сівак О.В., є землі водного фонду, які вона характеризує в своєму дисертаційному дослідженні. Проте робить це дуже «скуппо». Вважаємо, що під час характеристики такого елемента складу кримінального правопорушення дисертантці слід було б використати правові висновки Великої Палати Верховного Суду у відповідному контексті. Звісно, судова практика Великої Палати не стосується тлумачення та застосування кримінального законодавства України. Проте нормами КК України забезпечується охорона відповідного порядку суспільних відносин, що регламентується регулятивним законодавством України.

У справі № 372/1684/14-ц (провадження № 14-740цс19) від 07.04.2020 зазначається, що до земель водного фонду України відносяться землі, на яких хоча й не розташовані об'єкти водного фонду, але за своїм призначенням вони сприяють функціонуванню і належній експлуатації водного фонду, виконують певні захисні функції. При цьому прибережні захисні смуги є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності (ст.ст. 61–62 ЗК України, ст.ст. 89–90 ВК України, абзац другий пункту 8.19 Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 № 173, і додаток 13 до цих правил). Отже, землі прибережних захисних смуг є землями водного фонду України, а сама прибережна захисна смуга визначається як частина водоохоронної зони, визначеної законодавством ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено особливий режим.

У справі № 680/214/16-ц (провадження № 14-445цс19) Велика Палата Верховного Суду у справі за позовом прокурора в інтересах держави в особі обласної та районної державних адміністрацій, в якому він обґрунтовував, зокрема, порушення вимог земельного та водного законодавства України щодо використання земельної ділянки водного фонду та рекреаційного призначення шляхом її незаконної забудови. Суди першої й апеляційної інстанцій установили, що будівництво елінгу було здійснене у прибережній захисній смузі (на земельній ділянці рекреаційного призначення –



облаштування пляжу), в межах якої заборонене будівництво будь-яких споруд, крім гідротехнічних, а елінг до таких споруд не належить. Таким чином, Велика Палата констатувала, що землі прибережних захисних смуг є землями водного фонду України, на які розповсюджується особливий порядок їх використання та режим обмеженої господарської діяльності.

Таким чином, відповідні тлумачення у рішеннях Великої Палати могли б бути використані дисертанткою для розширення розуміння предметів складів кримінальних правопорушень у сфері охорони земель водного фонду в Україні, поглибили б наукове пізнання та й, зрештою, були б окрасою дисертації Сівак О.В.

4. У підрозділі 1.1. дисертантка зазначає: «на сьогоднішній день дослідженням злочинів проти довкілля, у тому числі й кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України, займаються такі науковці як С.Б. Гавриш, С.В. Гізімчук, О.О. Дудоров, К.В. Корсак, М.В. Кумановський, Н.А. Лопашенко, В.К. Матвійчук, І.І. Митрофанов, Р.О. Мовчан, Н.В. Нетеса, О.С. Олійник, О.М. Царенко». Незрозуміло, чому дисертантка не зазначила про дисертаційне дослідження Берднік І.В. на тему «Кримінально-правова охорона водних ресурсів» (2020 рік), у якому, зокрема, детально розглянуто склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України, основні орієнтири відмежування цього складу кримінального правопорушення від суміжних складів. Також не використані праці П.С. Берзіна, який займався дослідженням питання проблем кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 239-2 КК України.

5. Аналіз емпіричної бази дисертації свідчить про певні недоліки у дослідженні. Так, дисертантка залишила поза увагою статистичні дані про зареєстровані факти незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах, результати їх розслідування та судового розгляду за 2021–2023 роки.

6. Вивчення дисертації свідчить про поверхневий аналіз нормативної регламентації кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах зарубіжних країн. З огляду на те, що в тексті дисертації авторка не виділила типові (такі, що мають подібні ознаки для законодавства України та зарубіжних країн) та нетипові (такі, що характерні лише для законодавства зарубіжних країн) форми посягань, ці аспекти варто уточнити під час захисту.

7. Дисертанткою в підрозділі 3.2 визначено, що суміжними із незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах будуть кримінальні правопорушення, що передбачені ст.ст. 237, 238, 239, 239-1, 242 КК України, оскільки кожен із вказаних складів злочинів посягає на тотожні з незаконним заволодінням землями водного фонду в особливо великих розмірах об'єкти або ж їх об'єкти перебувають в одній площині. Проте, розглядаючи це питання, дисертантка не приділила уваги проблемам кваліфікації кримінальних правопорушень цієї категорії під час їх вчинення за сукупністю кримінальних правопорушень, а також вчинених у співучасті.



Також існує необхідність розгляду питання відмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 239-1, 239-2 КК України, від кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 185, 186, 187, 190, 191 та ч.ч. 1, 2 ст. 197-1 КК України.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку праці здобувачки.

**Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності).**

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертанткою, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації Сівак О.В. «Кримінально-правова характеристика незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах» свідчить про відсутність порушень авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикацій чи фальсифікацій.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для науки кримінального права, а й для правозастосовної практики.

Дисертація оформлена відповідно до вимог, що висуваються до такого роду праць.

Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснене дослідження.

### **ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:**

Дисертація Сівак Олександри Вікторівни «Кримінально-правова характеристика незаконного заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах», подана на здобуття ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, є самостійною завершеною



науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які вирішують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки кримінології, відповідає вимогам пунктів 9, 11–13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016, № 943 від 20.11.2019 та № 607 від 15.07.2020), основним вимогам до дисертацій і авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Міністерства освіти і науки України, а її авторка Сівак Олександра Вікторівна – за результатами прилюдного захисту дисертації у Спеціалізованій вченій раді заслуговує присудження ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

#### **Опонент**

Консультант аналітичного відділу  
підготовки прокурорів  
Тренінгового центру прокурорів України  
доктор юридичних наук, професор

**І.В. Берднік**

*Підпис Берднік І.В. засвідчую*

Начальник відділу по роботі з персоналом  
Тренінгового центру прокурорів України

**Т.М. Ситюк**

